श्रीगणेशाय नमः॥ अथ षष्ठमध्यायं व्याख्यास्यामः॥ अथातो नष्टजातकाध्यायो व्याख्यायते॥ तत्रादावेव प्रश्नलिकामजातमिदमुच्यते॥ आधानजन्मापरिबोधकाले संपृच्छतो जन्मवदेतिकर्मतः॥ षष्ठ्यर्थपरार्धमिवनस्यविद्यात्पूर्वं तु दक्षिणेप्रश्नलिप्तां॥ यस्याधानकालोज्ञायते तस्याधानकालस्यैवजन्मव्याख्यातं॥ तत्कालमिंदुसहितइत्यादिना जन्मकालं व्याख्यातमेवमाधानजन्मकालयोरपरिबोधे अज्ञाते॥ पश्चात्प्रष्टुर्विलग्नात्प्रश्नलग्नात्जन्मवद्विद्यात्॥ यमप्रवर्तनेनप्रश्नपद्धतितस्यादिसर्वंप्रथमाहोरात्रवलितदाभौतोदगयनेअपराह्णेदक्षिणेगोदक्षिणायनस्थेजन्मवत्कार्यं॥ मेषादिकर्कटकादिराशिषट्कइत्यर्थः॥ तथाच॥ आधानजन्मनीयस्याविज्ञातेतस्यदैवज्ञैः॥ जन्मसंपत्तुल्यंप्रष्टुःकालादिनिर्दिशेत्॥ ॥ अथवर्षमुहूर्तमुपजातिकयाह॥

लग्नत्रिकोणेषुरुरुस्थितोग्रहोमेषादिकस्यैवर्षाणिवयोनुमानात्॥ लोकोर्कलग्नैकथिलासुरोपैरन्यायनर्तावलुरर्कचारात्॥ त्रिसप्तमैर्द्रेक्काणेः॥ लग्नत्रिकोणेषु प्रथमपंचमनवमस्थानेषु गुरुर्जरवोर्कयः॥ तद्यथा॥ प्रश्नलग्नस्थयदाप्रथमद्रेक्काणोभवति तदालग्नराशिस्थेगुरौजन्मवक्तव्यं॥ अथयदिलग्नेद्वितीयद्रेक्काणस्तदालग्नाद्यःपंचमराशिस्तत्स्थेगुरौजन्मवक्तव्यं॥ अथलग्नेतृतीयद्रेक्काणस्तदालग्नाद्योनवमराशिस्तत्स्थेगुरौजन्मवक्तव्यं॥ एवंकेषांचिन्मतं॥ अन्येषांनतंयथा॥ प्रश्नलग्नस्थयदाप्रथमद्रेक्काणोभवति तदालग्नराशिनोयावत्संख्येराशौकस्थितिस्तावत्संख्यानिप्रभुर्वर्षाणि वक्तव्यानि॥ अथलग्नेद्वितीयद्रेक्काणोभवति तदालग्नेनवमराशिनायावत्संख्योजीवोभवतितावंतिवर्षाणिवाच्यानि॥ एतद्व्याख्यानंनरोशनस्तराशौकृतस्थितिवर्तेनेतावत्संख्यानिप्रभुर्वर्षाणिव्याख्यानं॥ अथलग्नेतृतीयद्रेक्काणोभ

र्वोक्तमेवज्ञेयं॥यस्याद्यवनेश्वरः॥दृष्काणाक्रमतस्तुरासिषोगेगुरुर्विलग्नादि
त्रिकोणगोभवेत्॥समुक्तेसद्रवनक्रमेणास्याद्यारभाद्व्दगलिप्रगण्या॥यद्ये
वमसामान्येनोक्तंबृहस्पतेरवस्थानंतथापिदादशभागक्रमेणापतिरशो
संचारी॥तद्यथा॥यदिप्रथमत्रिंशत्यप्रथमोदादशभागोवशोषवतितदा त्र
यस्छेजीवेजातः॥द्वितीयदादशभागश्चेत्तदालग्नाद्द्वितीयस्छेगुरोर्जात॥
एवंतत्तत्तीयादिदादशभागेष्टतीयादिस्थानेषुद्रष्टव्यं॥विकल्प्यवर्षाणिवयो नु
मानान्॥एवंबृहस्पतेरवस्थानमुक्तंतस्यवयोनुमानात्तवर्षाणिविकल्प्यव
र्षाणिप्रमाणं॥कुत्रादशसुवर्षेषुविकल्पनाकार्या॥किमस्मिन्नेवभगणपरि
वर्तेकृतरशोबृहस्पतेरवस्थानमस्तुनद्वितीयेतृतीयादिषुएवंतस्याक्र
मेणवक्ष्यवयोनुमानंवक्तव्यं॥यत्रतुदादशवर्षेषुक्षांतिर्नवलितत्रपुरुष

MEDIA

लक्षणेनलग्नेनदशादशाविपाकोनदशावार्षिकीदशाध्येतेषुपरिकल्प्यानक्षेत्रांग
संस्थयाद्य॥वर्षज्ञानं॥तथास्त्रीपुरुषलक्षणेपठ्यते॥पादोसगुल्फोप्रथमंप्र
दिष्टंउरुर्द्वितीयेतुरुजानुवक्त्रं॥मेढ्रोमुरुष्कश्चतृतीयनाभिःकटि
श्चेतिचतुर्थमाहुः॥उदरंकथयंतिपंचमंहृदयंषष्ठमथस्तनान्वितं॥अथ
सप्तमंससकुक्षिकथयंत्यष्टमोपकंधरं॥नवमंनयनेससुभ्रुवीसललाटं
दशमंशिरस्तथा॥एकादशेषुपंदशाफलंचरणाद्यपुरुषेषुक्षीणनिधि दश
किंत्वनिंद्यसाधिकंवर्षशतंजन्मलग्नतिथिनक्षत्रस्यजातकनरवर्षज्ञा
नोपायएवनास्ति॥एवंवर्षेषुज्ञातेपुरुषायुर्ज्ञानार्थमाह॥किंत्वनविंशत्यधि
कंवर्षशतंजन्मनक्षीणोर्कलग्नइत्यादि॥येनलग्नेनपरिक्षितंनवेदर्क्षसंख्यं
स्थितंतद्दृष्काणोनालग्नेतदाद्यंक्षीणंजातंशतंविवर्ज्यं॥कथितास्तु

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

रोपे अन्येश्चंद्रादोर्महिलग्नस्थैर्यन्नस्थानेसौरेणशिशिरः॥ लघ्या॥ शु
क्रेश्वरेलग्नेयदोपवलितदृक्काणेवालदाशिशिरजातइतिवक्तव्यं॥ एवं
शुक्रेलग्नगतेतदृक्काणेवालदावसंतेजातः॥ एवंगोमेश्वरेवसंतेवर
वावपि॥ चंद्रेलग्नगतेतदृक्काणेवावर्षासु॥ बुधेशरदि॥ जीवे हेमंतेइति
यदावक्रवक्रगतोपवलितोपयोवक्रयोस्तदुक्तौजातइतिवक्तव्यं॥ अपनक्षिपेदलग्नगतोभवति॥ तदालग्नसंबंधिदृक्काणादयोप
वलितदुक्तानेजातइतिवक्तव्यं॥ अन्यायनतोदिनुरर्कवारतः॥ अन्य
स्मिन्नयनेअथान्यस्मिन्नतावर्कवारादनुः॥ अन्यस्मिन्नयनेतथ्य
नामसंभवश्चेदनुर्भवतिसदर्कवारवद्दानंकर्तव्यं॥ एतदुक्तंभव
ति॥ सौरेणमानेनऋतुर्वक्तव्यानचांद्रेण॥ यदाशिशिरेहेमंतेमकर

कुंभयोरन्यतमौयोःसूर्यस्यावस्थानंस्यात्॥ एवंरोषर्तुरिष्यतेपूर्वः॥ अने
नैतल्लौकिकमयनंदोनिराकृतोभवति॥ अथायनविलोमेमहत्परिवर्तनाद्
तुपरिहानमासपरिहानंचेत्स्वल्पयातु॥ चंद्रजीवाःपरिवर्तनीयाःसु
क्रारभैरयनेविलोमे॥ दृक्काणेरागेप्रतिवर्तनंयमस्तुपर्वमासोनु
पातात्तिथिर्विकल्प्या॥ ॥ अयनेविलोमेविकल्पेसतिचंद्रजीवाः
शुक्रारभैःपरिवर्तनीयाः॥ शशीबुधजीवाःसितासोमशनैश्चरैः॥
अयनव्यत्ययेप्राप्तेसतिपरिवर्तनीयाः॥ व्यत्ययेनव्यवस्थाप्याः॥ एतदुक्तं
भवति॥ पश्चात्तरायणेऽयनेप्रादृक्काणेजातस्तदावसंतेजातइतिव
क्तव्यं॥ अनचंद्रशुक्रेणपरिवर्तितः॥ अथदक्षिणायनेवसंतेजातस्तदा
प्रावृषिजातइतिवक्तव्यं॥ शुक्रोनचंद्रेणपरिवर्तितः॥ अथोत्तरायण

णेयदिग्रास्याग्रीष्मे जातः॥ अत्रसौम्येनबुधःपरिवर्तितः॥ अथजथद
क्षिणायनेग्रीष्मे जातेशरदिजातः॥ अत्रबुधोसौम्येनपरिवर्तितः॥ रवि
भौमोबुधेनवा॥ उत्तरायणेहेमंते जातेशिशिरेजातइतिवक्तव्यं॥ द
क्षिणायनेशिशिरेग्रालेहेमंते जातइतिवक्तव्यं॥ गुरुःशनिनापरिव ४ नि
र्तितः॥ इदानींमासज्ञानमाह॥ इष्काणभागइति॥ प्रश्नकालेयादृक्का
णावर्त्तितस्यदृक्काणस्ययदिग्रथमभागोवर्त्ततेतदालब्धातौग्रथ
ममासिजातइतिवक्तव्यं॥ अथलग्नेदृक्काणस्यद्वितीयोभागोवर्त ४
तेतदालब्धौद्वितीयेमासिजातः॥ अत्रापिकोवस्थानेवैनेवमासज्ञा
नं॥ अथमासंज्ञात्वातिथिज्ञानार्थमाह॥ अनुपातादतिथिर्विकल्प्या॥

अनुपातात्त्रैराशिकात्तिथिर्विकल्प्यःकल्पनीयः॥ लग्नस्यषट्तिंश
द्भागाः॥ इष्काणेनतुल्यानि॥ तदर्धंत्रिंशद्भागात्मकंयेनमासज्ञानं॥ तत्रा
नुपातात्तिथिर्लभ्यतेएकेनैकोद्देयः॥ एषतिथिरादिस्थभागःएवमादि
ष्वपराशयोपरागाद्देयाः॥ मासाराशयःतिथयोभागाः॥ यस्मिंश्च
तिथौज्ञातवर्षेयथाप्रदर्शितादिष्वासवतितस्मिंस्तिथौतस्यजन्मेति
वक्तव्यं॥ अथचंद्रमासज्ञानमिंद्रवज्रयाह॥ अन्नापिहोरापट्वोर्द्विजे
द्राःसूर्यांशतुल्यांतिथिमुद्दिशंति॥ रामिषुसंख्येषुविलोमजन्मभाजे
श्चवेलाक्रमयोगोविकल्प्यः॥ ४॥ अत्रासिंन्नेवातिथिज्ञानेद्विजेंद्रा
मुनयोहोरापट्वोः॥ शास्त्रज्ञाःसूर्यांशतुल्यांग्रांशलाभागं
समांतिथिमुद्दिशंतिकथयंति॥ प्रश्नकालेतत्कालिकेनादिष्टेनया
वंतोभागाशुक्लास्तावंतःशुक्लप्रतिपत्प्रभृतिज्ञातमासस्यतिथयो

यतीलाः।चंद्रमानेनमकरराशौज्ञातेमाघमासोज्ञेयः॥एवमन्येष्वपिमा
सेत्यना॥तथाचमणित्थः॥रुद्राकाकेरविणायावंतोरा॰स्फुटेनसैंधु
काः॥ज्ञातव्यास्तिथयस्तेषुकृष्णादर्कमासस्य॥एवंदिनेज्ञातेकिंरा॰तो
जातौदिवावेतित्तदर्थमाह॥रात्रिघुसंज्ञेघिति।रात्रिघुसंज्ञापूर्व्व्या
ख्याता॥गोजाश्विकर्किमिथुनाइत्यादि॥अथप्रश्नकालेयदिरात्रि
संज्ञानोमेषवृषमिथुनकर्कटकधान्त्यिमकराणामन्यतमोलग्नोभव
तित्तदालग्नंविलोमयात्तदादिवाजन्मवक्तव्यं॥अथघुसंज्ञानासिंहक
न्यातुलाराशिकुंभमीनानामन्यतमोलग्नोभवतित्तदारात्रौज
न्मवक्तव्यं॥एवंदिवारात्रिविभागेज्ञातेवेलाज्ञानमाह॥पलोद्भवे
ष्टाक्रमशोविकल्प्या॥यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञातंतस्मिंदिनेअ

दिनोविज्ञातःतत्तस्यपुरुषस्ययदिदिवाजन्मतदातस्मादादित्यादिन
प्रमाणंकार्यं॥अथरात्रौजन्मतदारात्रिप्रमाणंकार्यं॥तत्रप्रश्नलग्नस्य
यस्मिंन्कायेयावंतश्चलग्नपलाशुक्लास्तेरनुपातःकार्यः॥यदिपु
रुषस्यदिवाजन्मतदादिनप्रमाणेन॥रात्रौतदारात्रिप्रमाणेनतत्काल
लग्नपलैःपरिपाट्यावेष्टाविकल्प्याविकल्पनीया॥अथमत्स्यसूत्रेण
मासज्ञानमाह॥केचिदर्शोकाभ्युषिताःनवांशात्शुक्लसंज्ञंमक
थयंतिमासं॥तन्मतेनिकोणोत्तंवमीर्यंयुक्तंनंदोभ्येतंगा॰लग्नादि
पिर्वा॥५॥केचिदाचार्याःशशांकाभ्युषिताःभद्रसंयुक्तानवांश
कात्शुक्लांत्यसंज्ञंमासंकथयंति॥प्रश्नकालेयस्मिन्नवांशकेचंद्रमा
नवलिलग्नंनवांशकान्निधापरिकल्प्यतस्मिन्नवमांशकेनवमेस्मि

नेशो चंद्रमा व्यवस्थितइति चंद्रनवांशकेशतंनक्षत्रमवेश्यंलक्षर्नशुक्लो
यसंज्ञकेमासितस्यजन्मवक्तव्यं॥अस्यनक्षत्रमशुक्लोसंज्ञोमासोनास्तिात
स्यइत्यस्तिवारोक्तविधिनाशुक्लोसंज्ञोमासःपरिकल्पनीयः॥त
थोक्तं॥नक्षत्रेशोसहोदयमस्तंवायातियेनदेवपतिमंत्री॥तत्संज्ञकं
व्यंवर्षमावेक्ष्यमेषेवा॥षवर्षाणिकार्तिकादिनाम्नेयाद्वायानुयोगिनी
क्रमरास्तमंतुपंचमपुपांत्यमंयावदर्षंतत्रयदिचंद्रमाषष्ठनवांशा
कलक्षणेषष्ठस्यावर्षेनवांशकसप्तमस्यावाभवतितदाकार्ति
केमासिजातइतिवक्तव्यं॥अथषष्ठनवांशकेतदंशकसप्तमस्यो
र्धेषवतिमिथुननवांशकेतदंशषष्ठस्यावाग्यदाचंद्रमाभवतितदा
मार्गशीर्षेजातइतिवक्तव्यं॥अथमिथुननवांशकषष्ठस्यार्द्धेक

कर्कनवांशकपंचमस्यावाग्यदाचंद्रमाभवतितदापौषेमासिजातइति
वक्तव्यं॥अथकर्कनवांशकेतन्नवांशकपंचमस्यार्धेसिंहनवांशके
तन्नवांशकचतुर्थस्यावाग्यदाचंद्रमासंभवतितदामाघेमासिजातइतिवक्त
व्यं॥अथसिंहनवांशकेतन्नवांशकचतुर्थस्योर्द्धेनवांशकेतन्नवांशकस
प्तमस्यावाग्यदाचंद्रमासंभवतितदाफाल्गुनेमासिइतिवक्तव्यं॥अथकं
न्यानवांशकेतन्नवांशकषष्ठस्यार्धेतुलानवांशकेतन्नवांशकषष्ठस्यावाग्य
दाचंद्रमासंभवतितदाचैत्रेजातइतिवक्तव्यं॥अथतुलानवांशकेतन्नवांशक
षष्ठस्यार्धेवृश्चिकनवांशकस्यावाग्यदाचंद्रमासंभवतितदावैशाखेजातइति
वक्तव्यं॥अथवृश्चिकनवांशतन्नवांशकपंचमस्यार्धेधनुर्नवांशकेत
न्नवांशकचतुर्थस्यावाग्यदाचंद्रमासंभवतितदाज्येष्ठेमासिजातइतिवक्तव्यं॥

अथाश्विनवांशकेतन्नवांशकचतुष्टयस्योर्ध्वमकरनवांशकेतन्नवांशक
अयस्यार्घ्यदाचंद्रमाभवतितदाजाषाढेजातइतिवक्तव्यं॥अथमकर
नवांशकेतन्नवांशकेनयस्योर्ध्वंकुंभनवांशकेतन्नवांशकत्रयस्यार्घ्यदा
भवतितदाश्रावणमासेजातइतिवक्तव्यं॥अथमीनेनवांशकेकुंभनवांशकेत
न्नवांशकद्वयस्योर्ध्वंमीननवांशकेतन्नवांशकपंचकस्यार्घ्यदाभवतित
दाप्रोष्ठपदेमासिजातइतिवक्तव्यं॥अथतीनवांशकेतन्नवांशकपंचक
स्योर्ध्वंमेषनवांशकषट्कस्यार्घ्यदाचंद्रमाभवतितदाआश्वयुजेमासिजा
तइतिवक्तव्यं॥अथमेषनवांशकेतन्नवांशकाष्टकस्योर्ध्वंयदिचंद्रमाभवति
तदाकार्तिकेमासिजातइतिवक्तव्यं॥तस्मिन्कृत्तिकारोहिणीसकार्ति
कःमृगशिरआर्द्रामार्गशीर्षःपुनर्वसुपुष्यःपौषःआश्लेषामाघामाघःपूर्वा
फल्गुन्युत्तराफल्गुनीफल्गुनः॥चित्रास्वातीचैत्रःविशाखानुरा

धेवैशाखः॥ज्येष्ठास्तेज्येष्ठःपूर्वाषाढोत्तराषाढेआषाढः॥श्रवणाधनिष्ठेश्राव
णः॥शतभिषक्पूर्वाप्रोष्ठपदोत्तराप्रोष्ठपदःरेवत्यश्विनीभरण्याश्वयुजः
॥यस्माद्धुक्कं॥त्रिंशद्भुक्तमनुपतितमहोरात्रंवयवर्षमितिति॥एवंशुक्लांतस्यमासस्य
निश्चयःशुक्लांतमेवेतत्प्रदर्शयिति॥यथाशुक्लपक्षांतोयेननक्षत्रेणशु
क्लइतिलक्षितःसोस्यमासोवक्तव्यःयथाकार्तिकशुक्लपक्षस्यांतेकार्ति
कीरोहिण्योरन्यतमेनशुक्लःकार्तिकोमासइत्युच्यते।एवमन्येषामपि
यथातदेवबुध्यतेनतद्धुक्लंभवति॥नच्छुक्लांतोमासइत्युच्यते।मासःकलां
तएवतथाचयेवनेश्वरःमासेशुक्लंप्रतिपत्प्रदर्शेपूर्वराशीमध्यबनो
दृश्यते॥तथाचायद्राशिसंक्रांत्यराशीप्रथमकालेनवांशके॥स्थितस्तद्राशिगः
क्षणीयस्मिन्भवतिचंद्रमाः॥जन्ममासःसनिर्दिष्टःपुरुषस्यतुपक्षतः॥कृष्ण
पक्षांतनामासोनिर्देश्यान्यविपश्चिता॥लग्नत्रिकोणेत्यादि॥लग्नस्यप्रश्न

लग्नस्यत्रिकोणयोश्चनवमपंचमयोश्चमध्यमत्वात्तत्काच्छुत्तमेनप्रधानेन
पूर्येनबलेनयुक्तश्चसराशिःप्रोच्यतेकथ्यते।।तस्मिन्नराशिगतेचंद्रमसिजा
तः।।इतिवक्तव्यं।तथाचयवनेश्वरः रवारोहादिवीर्याधिकलग्नभाजिरक्षा
नंत्रिकोणेशशिनोवधार्योऽंगात्तनुनादिभिर्दीकाच्छांगमित्यनेनप्रद
र्शितोयः काच्छस्वरूपस्तस्यांगविभागेस्तदानयनात्।।अनेनविधिना
ज्ञष्टःस्फुटःयदेवकाच्छपुरुषस्यांगंस्पृशतितस्मिन्नेवराशौसेचंद्रसतिजा
तइतिवक्तव्यं।।आदिग्रहणाद्यास्युदितस्त्वदर्शनश्रवणात्गृह्यते।।अथ
प्रकारांतरेणजन्मराशिज्ञानमिंद्रवज्रयाहा।।यावद्भुतः शीतकरोविलग्ना
त्चंद्रात्वदेतावतिजन्मराशिं।।मानोद्यमानयुगंप्रदिष्टं विक्षाकृतेका

MEMORIAL

रुद्रतेश्चविंशं।।५।।शिलग्नात्प्रश्नलग्नात्शीतकरश्चंद्रोयावद्भोगावतिल
भेराशौव्यवस्थितस्तस्मात्तावतियोराशिस्तन्स्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं।।अथ
मीनादयोमीनेलग्नगतोयदिस्यातितदामीनयुग्मेवप्रदिष्टंउक्तंमीनस्थचंद्र
मावक्तव्यः।।नतुदर्शेविधिःनाराशेंप्रकारोयत्नप्रलोपिनस्फुटंयस्यदृश्यशं
साह।।तदाकृतेकाकृतेरिति।।यद्वाःसंबंधीसद्दृश्यंतस्मिन्काळेदृश्य
तेत्रथवातद्राशिस्थियःपुरुषोभवति।।अथवातस्मिन्काळेकस्मिन्मानीयते
तदाकारश्चदृश्यते।।यथामार्जारादिदर्शनेसिंहःमहिषादिदर्शनेवृषइत्या
दि।।अथराश्युक्तरूपःपुरुषःप्रश्नायवाभवतिस्थियःपुरुषोभवतिअथवाकस्मि
न्मिमानीयतेतेनराशिंयस्यशब्दस्यपाणिनोक्तोरादःस्मरयतेतत्रस्थेचंद्र
मसिजातइतिवक्तव्यं।।ततःएवंराशौस्थितेलग्नमिंद्रवज्रयाहा।। होरानवां
शप्रतिमंविलग्नंलग्नाद्वियद्विलतत्रकाणे।।तस्माद्वदेतावतिवाविलग्ने
नंपतुःप्रश्नलग्नेतिशास्त्रमाह।।५।। होरायांप्रश्नलग्नेनवांशकस्थको

छंवर्तितात्तत्प्रतिमंतमेवांशराशिंतस्यजन्मलग्नंवक्तव्यंअथवालग्नात्लग्नदेष्काणादा
रभ्यदृष्टिसूर्यंयावत्संख्येदेष्काणेअवस्थितस्तस्मात्लग्नादारभ्यतावतिथोराशौ
लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं॥अथवाद्रेष्काणेष्वधिकदेष्काणादारभ्यतावत्संख्यानिदे
ष्काणवर्तिराशिरर्धकंचतुर्विंशतिभयास्परिषंवदेत्तएवंशंस्पष्टंकृत्वाशास्त्रेकुथप
तिनस्वकीयोक्तमितिशास्त्रंगृहणेनवत्तत्प्रतिपद्यतेपश्चात्तनवांशस्यदा
रः संख्यामात्रमस्तंगतराशौजन्मवक्तव्यंपश्चतःप्राक्तस्मात्लग्नादेष्का
णेदृष्टसूर्यंयावत्संख्येदेष्काणेअवस्थितस्तावत्संख्येराशौप्रभुजन्मविनिर्दिशेत्॥अथप्रकार
तरेणतत्तत्प्रतिपद्यजन्मादेर्लग्नंतेष्वहोरात्रेषुछायांगुलानिदृष्ट्वाभास्व
त्कोष्ठिकांतिष्ठतांनवांशानांसप्तदशोदयांशादिकं॥७॥तानसकृद्द्वात्रिंशद्वारान्॥अथकालते
नोत्पन्नयाछायांगुलसंख्यातःतत्काष्ठेकंकवालिकांपिंडीकार्यं॥अथनवकवारंलग्नंलात्वंति॥
तदालेषांयोबलवान्तंलात्कालिकंकवालिकापिंडीकार्यं॥ततःस्वस्तिपा
णिःसमायार्कंमवनोद्दशांगुलेनरोकुनातात्कालिकांनिक्षायांगुलांनि

छायांगुलान्रहित्वातेहितांकंभुंकायेत्तद्दशभिःभजेत्तत्रयावंतोवारा
स्यामपादेसत्यंयोराशिर्भवतितस्मिन्राशौलग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं॥
अथप्रकारांतरेणाह॥आसीनेत्यादि॥आसीनउपविष्टोयथाएवंनिजदासन्ना
घुरजायास्त्रीमंत्रंसप्तमोराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं॥अथसुधी
स्तःस्वयंनपतिर्लग्नेशमिंदुस्यप्रश्नानायात्॥तन्नपतिर्लग्नंयदाएवंनिजदास्त
न्नाधस्तुरंगोस्तनंचतुर्थराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यंअथ
वोक्तःएवंनिजदासस्तस्मान्लग्नात्यादोस्तानंदशमोराशिस्तस्मिन्
लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं॥अथवायुनादासोनाद्वातिथिरूपंछलि
त्वोदयलग्नराशौतस्मिंजन्मवक्तव्यं॥उक्तंच॥उत्तिष्ठलोविलग्नात्
पंचमंरूपस्यबंधुरूपाच्चउपविष्टस्यास्तनयेप्रजलोप्रेषणस्थानादिति॥
॥अथप्रकारांतरेणसर्वमेवनष्टजातकंवक्ति॥तत्रप्रश्नकालेगाक्ष

लिकं लग्नेस्यं। कृत्वालिपिंडीकार्यं। तत्तस्यालिपिंडीकस्यगुणकारविज्ञानंराहुर्व्वीक्रीडितेनाह।। गोसिंहोजितुमाषभोक्रियतुलेककन्यासंमगोचक्रमारयैवर्ग्यादराकाष्टसप्तविषयैःरोषाःस्वसंख्यागुणा।। जावारास्फुजिदेंदवःप्रथमवर्गेषामहासोम्यवद्राशीनांनियतोविधिर्नहियुक्तेःकार्यचित्तदुर्गणा।। ८।। गोसिंहादयोराशयोयथाक्रमंदशादिभिर्गुणकारैःसंवर्ग्यागुणनीया।। तद्यथा। गोसिंहोकषसिंहोदशभिर्गुणयेत्। वृषंलग्नंतंलिप्तापिंडीकृतंदशभिर्गुणयेत्। एवंसिंहदशभिरेवाजितुमाष्टमोमिथुनवह्निकोलोलग्नंतोऽष्टभिर्गुणयेत्।। क्रियतुलेमषट्केणलोसप्तभिर्गुणयेत्।। ६।। कन्यासंगोकन्यामकरोएतोपंचभिर्गुणयेत्। एवमेतेयथाक्रमंसंवर्ग्यागुणनीया।। रोषाःअनुक्तराशयाःस्वसंख्या

हाभ

यागुणनीयाः। तत्रगुणनीयाकर्कंचतुर्भिःएवंधन्विनंननभिःकुंभंमकादशभिःमीनंद्वादशभिः।। लग्नेएकोबहवोवासप्तमंतंलिप्तासर्वेषांगुणकारेगुणयेत्।। तत्तत्रहगुणकारविधिः।। जीवादास्फुजिदेंदवःप्रथमवर्गेकषसप्तविषयैरिति।। नीचेगुरोर्लग्नगतेतमेवलग्नंस्वगुणकारहतंदशभिःगुणयेत्।। आरेभौमेष्टभिःआस्फुजिच्छुक्रःतस्मिन्लग्नगतेसप्तभिःऐंदवेपंचभिःरोषाश्चविंशशिसौराःस्वेस्वेसोम्यवद्बुधवत्पंचभिःगुणनीयाःइत्यर्थः।। एवंनाक्षोलिर्लग्नंअवश्यंराशिगुणकारेगुणयेत्। तत्रचयद्यग्रहोनवतितमगुणकारेणगुणयेत्। बहवोयदिग्रहाःनवतितमासर्वेषांगुणकारेगुणयेत्। एवंचतद्गुणितमेकांतेस्थापयेत्। अथनक्षत्रानयनंवर्षतत्तिलदेनाह।।

सप्ताहतंत्रियनभाजितशेषपक्षंदत्तोधवानवविशोध्यनवाःधनास्मात्।

एवंकृतनक्षत्रजातजातकेभ्यःपूर्ववदुदराशिवशेनतत्तेषां॥४॥ग्राह्योसौराशि
स्थापितोलंसप्तकृतंसप्तभिर्गुणयेत्॥दत्वाथवेति॥ततस्तन्नवदेया:
शोध्यावानकिंचित्॥कथमित्युच्यतेयदिसचरराशिर्लग्नगतोभवतितदा
नवदेया:॥अथस्थिरराशिर्लग्नगतोभवतितदानवादेया:नवापिशो
ध्या:॥अथतत्तुयेद्विस्वभावराशौलग्नगतेतदानवशोध्या:॥एवंकृ॥
तस्यराशे:निष्पन्नेनसप्तविंशत्यागमपहृत्यग्रवाघंसंख्यंतन्नक्षत्रं
ख्यांकावशेषेणवर्तितावत्संख्यमश्वि-यादितोनक्षत्रंतस्यप्रसूवक्त
व्यं॥केचिदूचुर्यथास्थितस्यराशेःसप्तविंशत्यागमपहृत्यग्रवशेषा॥
ख्यनवकदानेनविशोधनेनानयथास्थितेनांकेनसराशिरूपेणतथा
नक्षत्रंवक्तव्यं॥एवमित्यादि॥कृतनक्षत्रजातजातकेभ्यइतिभाष्यं
भाष्यंपुनरिपुनक्षत्रजातकंयदापठितंतदातत्रावश्यं॥एवंप्रसूपदक
स्यएवंवदेत्यत्राह॥तत्रेतिदयराशिंपरिकल्पयेदित्यर्थः॥एतदुक्तं॥

भवतियदिपुरुषःस्वपत्न्याःनक्षत्रंपृच्छतितदातत्कालिकस्यलग्नस्यराशि
षट्कंदेयंअथस्त्रीतुःपृच्छतितदाराशिद्वादशंदेयं॥अथपुत्रस्यपृच्छतितदारा
शित्रयोदशंनप्तुःपृच्छतितदाराशिपञ्चकंदेयंएवंकृत्वायद्भवति
तदेवोदयराशिंपरिकल्प्यतदुक्तगुणकारतस्यगुणंयोगेहारेणच
गुणयेत्॥ततस्तत्रग्रावन्नवकदानविशोधनंकृत्वासप्तविंशत्या
भागमपहृत्यावशेषांकसमंप्रश्नपृच्छतिमस्यतस्यनक्षत्रंवक्त
व्यं॥एवमप्युपलक्षणार्थमेवत्रराशिसहितात्कालिकाद्
ग्रहलग्नस्यापिनक्षत्रमेवंनक्षत्रानयनमुपलक्षणार्थमेवसक
लमपिनष्टजातकंवक्तव्यं॥अथवाधीनयनंनष्टतीतवेनाह॥

वर्षर्तुमासतिथयोंघुनिशांघ्रिहीनेवेदैर्धृतेवसुहृतेविकलैर्नवाप्ताः॥ १२
योदशादिगुणितास्त्रिविकल्पयुक्तावर्षादयोनवकदानविशोधनाप्ताः॥ ७॥ वर्षादिनिस्वर्णितिथ्यविकल्पनाशेनृपशेषहीनेयथा
१२ न ऋक्षेणाँघ्रिनव्यानि॥ तद्यथा॥ लाक्षालिकुंकुमलिलापिंडीकृतंराशि
गुणीकारलंगरुगुणसंपवानुगरुगुणाकारहतंयदंकांतस्त्रयोपिलंतस्तु
१२ नरपिदशादिगुणंकार्यं॥ एतदुक्तंभवति॥ स्वराशिःस्थानचतुष्टयेकार्यः॥ एकन
दशगुणोऽन्यन्नद्वितीयेषड्गुणःतृतीयेसप्तगुणः॥ चतुर्थेपंचगुणःकार्यः १२॥
॥ यत्तूक्तं॥ नयोदशाद्यादिगुणितास्तुयः पुनरपिदशाकाष्टसप्तविंश १२
येगुणनीयाःतत्तत्तेषांराशिनांचतुर्णामपिप्राग्वत्तत्फलदानविशोधन
कृत्वास्वविकल्पेषुनागमपिवर्षादयोदेयाः॥ अथनक्षत्रतोकस्मात्तेषांक
स्थानमयनंकर्तव्यं तदुच्यते॥ विदेयदशकेषब्दाहतेति॥ अत्रबहुवचनंबहुयोगिताकृतं॥ यदुक्तंस्व
विकल्पेषुनागवर्षादयस्तदाख्यायंते॥ येतेचद्वादशराशयस्तेषांतासांनव
कविशोधनंकृत्वाकर्मयोग्याः॥ सर्वपरंतु॥ तत्रोदशगुणस्यैकस्य
परमायुषाविंशत्यधिकंचनेर्षशतंनक्षत्रागमपहृत्यशेषंकोवशिष्यतेतदेकसंज्ञं
तस्यवर्षसंख्यानंवर्तततस्यैवर्षद्वैभागमपहृत्यस्तुसंख्यद्व्यंशागमप
हृत्यपंचकोवशिष्यतेतदाक्षीतौप्रथममासिजातइतिवक्तव्यं॥ अथसै
वनंतद्वितीयमासिजातइति॥ नकिंचिद्वंवशिष्यतेतदाराशेस्तस्यैवन
क्षत्रसंख्यावासप्तविंशत्यागमपहृत्यशेषंकोवशिष्यतेतदंकसंख्यंनक्ष

ग्रंथ प्रारंभसमाप्तिः॥

र्नेअश्विं यांधारयजातइतिवक्तव्यं॥अस्यकर्मणःपुनरभिधानंनक्षत्रा
नर्पयनस्यबाहुल्योपयोगित्वात्॥वेदेयादि॥तस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मजातं
तद्दिनप्रमाणंघटिकादिकंकर्तव्यं॥रात्रौचेद्रात्रिप्रमाणं॥ततःपंचम्यास्य
रात्रेःतेनदिनप्रमाणेनयावद्गमपदंयोवक्ष्यतेतस्मिंस्तावद्दिन
गतेवातस्यजन्मवक्तव्यं॥अथविकल्पंगृह्णन्ततोयथाभिहितेनविधि
नादशाष्टकवर्गादिवक्ष्यमाणंनिर्देशःकार्यः॥एवंनक्षत्रजातकंसाधयेदित्या
दि॥अथप्रकारांतरेणनक्षत्रानयनमाह॥संस्कारनामभानां
द्विगुणाश्वांगुलैर्विधापुरकाः॥नवकल्पिताःशेषंनक्षत्रंतद्विनिर्दिशेत्॥१३
॥संस्कारनक्षत्रंनेतव्यमितिपादितंतत्रसंस्कारोयत्पुरुषस्य
नामकृतंतन्नामनाम्नाभानां॥नान्यस्यकस्यचित्॥तत्कालिकानिनां

ते

द्वादशांगुलानिगृहीत्वातद्द्विगुणामात्रांस्तैरंगुलैःसंपुटाःकार्याः।
एवंकृतेयद्भवतितस्यनवकेनसप्तविंशत्याभागंअपहृत्यशेषांको
भवतिसतंकस्मिंतस्यधनिष्ठादितःआरभ्यनक्षत्रंदेयं अथभ
द्वानयनमन्येनप्रकारेणाहा॥त्रिंशच्चपूर्वाशदातीससप्तत्रिगुणा थिः
नाश्चेड्याद्याः॥पंचदशौत्तराद्विपुरवानिताभांनेतधनिष्ठादि
नाम्नःपूर्वभिक्रवोयदाप्रश्नःस्यात्तदाद्ययोरंकाःस्थाप्याःअथानेना
भिपुरवस्तदात्रयाणांअथाभिणामुरवस्तदाचतुर्दशानांअथनेत्या
भिपुरवस्तदादशानांअथपश्चिमाभिपुरवस्तदातिथिसंख्यानांअथना
यमाभिपुरवस्तदासप्तत्रिंशदेकविंशतिःउत्तराभिपुरवस्तदानवानां

अथपोक्तेदृशान्यांशिमुखस्तदाक्षानां॥ तथा 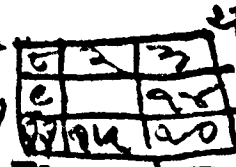 एवंदिगांशिमुखपू
र्वरीत्यानयीकृत्यहासातत: पंचदशगुणःकार्य:॥ तत स्तास्मिं
न्प्रदेशे यावंत:पुरुषा:तद्दिगंशिमुखास्थिता:तत्संख्याक्रान्तिलोयुक्ता:
कार्य:एवंकृतेतद्भवतितस्यसप्तविंशत्यापागमपहृत्ययोंकावशिष्टातत्तद्
कसंतस्यचानिष्पाद्यस्यनक्षत्रंवक्तव्यं॥ अथनक्षत्रातकोपसंहारमार्य
याह॥ इतिनक्षत्रातकमिदंबहुप्रकारंमयाविनिर्दिष्टं॥ ग्राह्यमतःसद्विद्यैःप १४
रीक्ष्यनाधोपवर्तिभि॥१६॥ अथशब्दःउपसंहारे॥ मयानक्षत्रातकंब
हुप्रकारंबहुभेदविनिर्दिष्टंउत्कृष्टलोकेसद्विद्यैःशास्त्रज्ञैर्ग्रा १४
ह्यं॥यत्नात्परीक्ष्यविचार्यंयथायेनप्रकारेणसंपन्नवतिसंकल्पंतथा
ग्राह्यमिति॥ येनप्रकारेणसंपन्नवतितेनग्रहीतव्यमित्यर्थः॥ बहुविराग
मेर्मयोविचार्यपरीक्ष्यसिद्धयेनसूत्रमिथादोमंमतंबहुविध
त्ये

मालोक्यकृतंतदेवस्फुटोनिर्मलंनिपुणधियांविचार्यसंविदावाकार्यं॥
येनसम्यक्संसिद्धोसंपद्यते॥ ॥ इति०उडुकृतौनक्षत्रा०विवृत्तिस
माप्ता॥ ५॥ श्रीं ॥ ॥श्रीरस्तु॥ ॥ ॥शुभंभवतु॥ ॥ ॥ राम राम
राम ॥श्रीमन्नृपेविक्रमसंवत्सरेचतुर्दशशतेगुरुवासरेतद्दिनेलिखितं॥ ॥ ॥श्रीसदाशिवार्पणमस्तु॥ ॥ ॥ ॥

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

ग्रंथ०

१५

डॉ. श्यामाप्रसाद मुखर्जी स्मारक
DR. SHYAMA PRASAD MUKHERJEE MEMORIAL

१५